

KLÁRIK LÁSZLÓ ATTILA

KOVÁSZNA MEGYE GAZDASÁGA ÉS ANNAK FEJLŐDÉSI LEHETŐSÉGEI

*„A fejlesztés egy olyan folyamat, amely során egy közösség tagjai megnövelik saját személyes és intézményes erőforrás mozgósító és kezelő képességeiket annak érdekében, hogy fenntartható és igazságosan megosztott és törekvéseikkel meg-
egyező növekedését eredményezzék az életminőségüknek.”¹*

Dávid Kortén

Jelen tanulmány a területfejlesztés gyakran és előszeretettel használt SWOT- (angol mozaikszó: erősségek, gyengeségek, lehetőségek és veszélyek) elemzés segítségével próbál tárgyilagos képet festeni Kovászna megye jelenlegi állapotáról, fejlődési potenciáljáról. Ugyanakkor az elemzés kiindulópontot képez a fejlesztési tevékenységek megtervezéséhez. A tanulmány megpróbál felvázolni egy olyan lehetséges jövőbeni helyzetet, mely szerint a megye gazdasági és társadalmi folyamatai spontánul, beavatkozás nélkül zajlanának, de forgatókönyveket is javasol lehetséges beavatkozási, fejlesztési politikákra.

Kovászna megye SWOT-elemzése

Erősségek

A demográfia alakulása az országos általános tendenciához viszonyítva jó, főként a természetes népmozgalmat illetően. Kovászna megye az születések részaránya szerint az országos statisztikában a hatodik helyen, míg az elhalálzási mutató (alacsony), és a természetes szaporodás mutatója szerint a harmadik helyen áll. Némi eltérés csak a falusi és városi népesség természetes népmozgalma között mutatkozik.

A lakáskörülmények állandó javulása észlelhető városon, de főképpen vidéken. Utóbbiaknak köszönhetően a falusi és városi települések közötti eltérés kisebb, mint országos szinten (a háromszéki falvak urbanizációja gasabb szintű).

Megyénk változatos, hasznosítható természeti kincsekkel rendelkezik: ásványok, különböző típusú mezőgazdasági területek, gazdag erdőségek és

¹ Dávid Kortén: Getting to the XXIth Century, Kumarion Press, 1990.

vádállomány. A természetes feltételek egyedi balneoklimatikus adottság teremtenek.

A termelő ágazat – ha szerény is, de jól nyomon követhető fejlődésnek indult.

Gyengeségek

A munkanélküliségi ráta magas. Ha e mutató értéke össze is hasonlítható az országos átlaggal, és némiképpen az EU-s átlagérték alatt marad, egyelőre még egyetlen életképes gazdasági ágazat sem létezik, mely elszívhatná a nem foglalkoztatott munkaerőt. Az pedig, hogy a megye munkanélküliségi rátája az EU-s átlag alatt marad, a számítási képletek eltéréseiből adódik.

A hosszantartó munkanélküliség jóval szélesebb réteget érint, messze a régiós az országos vagy az EU-s átlagok fölött.

A szállítási és településrendészeti infrastruktúra fejletlen. A szállítási infrastruktúra sűrűsége kicsi, a közutak állapota nem megfelelő, és a közművesítés (ivóvíz-ellátás, csatornázás, gázellátás) hiánya a falvak nagy részében meggátolja a mezőgazdaság alternatívájaként más gazdasági termelő ágazatok megtelepedését és fejlődését.

A vállalkozáskezdeményező és -fejlesztő infrastruktúra (inkubátorházak, ipari parkok, üzleti- és kiállításközpontok) hiánya megnehezíti az önkormányzati gazdaságfejlesztő politikák életbeléptetését.

A kutatási és fejlesztési infrastruktúra hiánya megakadályozza az újító mentalitás kialakulását. Még a technológiák átvétele is nehézkes. A fejlesztési tervek ritkán tudományos megalapozottságúak. A helyi „szürkeállomány” kihasználatlan.

A vállalatok mérete kicsi, termelékenysége és versenyképessége, a legtöbb gazdasági ágazatban alacsony (az országos átlag alatt).

A megye külkereskedelmi mérlege negatív. A behozatal mindenből (beleértve a mezőgazdasági, élelmiszeripari termékeket is) meghaladja a kivitelt, kivéve a fűrészáru esetében.

A mezőgazdaságban fölös a munkaerő, szervezetlen és alacsony a termelékenység.

A turizmus súlya a gazdaságban – potenciáljához mérten – elenyésző.

Jelentős eltérések léteznek a városi és vidéki települések gazdasági teljesítőképessége között, a falvak hátrányára, annak ellenére, hogy a megye népességének közel fele vidéken él.

Lehetőségek

Az erőforrások hatékonyabban ki lehetne használni mind mennyiségi (több erőforrás), mind minőségi (nagyobb hozzáadott értékű termékek előállítás) szempontból.

A vállalkozói infrastruktúra fejlesztése hozzájárulhatna nemcsak a beruházások növeléséhez, de a gazdaság fejlődésének ellenőrzési lehetőségéhez is.

A kutatási és fejlesztési alap- illetve intézményi infrastruktúrájának kiépítése megteremthetné a fenntartható fejlődéshez szükséges intelligencia, technológia és know-how infúzióját.

Az oktatást és szakképzést a munkaerő-kereslethez kellene igazítani (és nemcsak a jelenlegi kereslethez, hanem az előrejelzett piac igényei szerint is).

Az első lépést a falvak fejlődéséhez a mezőgazdasági termékek skálájának kiszélesítése, valamint a termelékenység növelése jelentené. Másrészt, még ha hatékonyabbá válik is a mezőgazdaság, már tíz év távlatában a mezőgazdálkodás nem teremti meg a jelenleg ebben az ágazatban (hivatalosan vagy nem hivatalosan) dolgozó népesség összességének a megélhetést. A mezőgazdasági termékek feldolgozásának a fejlesztése, egy, az erre a termékekre alapuló vertikális gazdasági lánc kiépítése jelenthetné a második lépést a falvak reális fejlődése felé.

Veszélyek

Valószínű, a legnagyobb veszélyt a városi népesség folyamatos apadása jelenti (az 1992–2002. népszámlálások közötti időszakban, a megyében a városi népesség fogyása egy Kovászna nagyságú város eltűnésével egyenlő).

A nehezen-, vagy újra nem termelődő erőforrásokkal (erdők, mezőgazdasági területek) való meg gondolatlan gazdálkodás, megakadályozhatja a helyi erőforrásokra alapozó tartós fejlődést, és az ezekre az erőforrásokra épülő egyes ágazatok hanyatlásához vezethet.

Nagy bizonyossággal előrelátható a munkaképes népesség jelentős apadása a 2008-as évvel kezdődően.

A szakképzetlen vagy alulképzett munkaerő iránti nagy kereslet állandósulása megakadályozza egy versenyképes szakképzési rendszer kiépítését. Másrészt a magasan képzett munkaerő hiánya meggátolja azoknak az ágazatoknak a fejlődését, amelyeknek szükségük van a jól képzett munkaerőre.

A kanalizálás hiánya, a vidéki lakosság hanyagsága és közönye a környezet további leromlásához vezet, a talajvizek nagyfokú szennyezettségéhez, ami fokozottan növeli a megbetegedési veszélyeztetettséget.

A megye negatív külkereskedelmi mérlege továbbra is kedvezni fog a Bukarest és Brassó felé kiáramló tőkeexportnak.

A termelői szférában foglalkoztatott népesség számának további csökkenése miatt folytatódik az elvándorlás és a mezőgazdaságba való menekülés (ahol amúgy is fölös a munkaerő).

A helyi gazdasághoz nem kötődő vállalkozások (lohn típusú beruházások) masszív jelenléte egy hamis stabilitási érzést kelt.

Spontán trendek Kovászna megye fejlődésében

Demográfia és humánerőforrás

Az ipari szerkezetváltás okozta súlyos, megoldatlanul maradt gazdasági problémák miatt folytatódni fog a városi népesség részarányának csökkenése.

Tovább javulnak a lakáskörülmények mind városon, de főként vidéken. Ez a tény valamelyest ellensúlyozza a népesség megyén belüli migrációjának kedvezőtlen, a nemzetközi trendekkel ellentétes irányát, és a háromszéki falvak magasabb urbanizálódásához vezet.

A természetes szaporodás mutatója, mely ma még pozitív, de csökkenő tendenciát mutat, nagyon rövid időn belül negatív értékű lesz.

Tovább növekszik a roma népesség, főként a magyar népesség részarányának rovására.

Folytatódik a népesség elöregedése, ami a fiatal népesség megyén kívüli migrációjával társulva, 10 éven belül a munkaképes népesség számának 10000–14000 személlyel való csökkenéséhez vezet.

A hivatalos adatok szerint, a munkanélküliségi ráta 5–6 % körül állandósul, de folytatódik a valós munkanélküliség növekedése. Jelen pillanatban nincs egyetlen reális intézkedési ajánlatunk, főként a 45 évet betöltött népesség számára, a hosszantartó munkanélküliség mérsékelésére.

Az értelmiség számára a munkahelyajánlat nem fog változni (és kevés!) vagy továbbra is csökken. Ez a tény a fiatal értelmiségiek még erőteljesebb elvándorlásához vezet. Állandóan csökken majd az az értelmiségi potenciál, amely irányt szabhatna a megye gazdasági és társadalmi felzárkózásának és fejlesztésének. Mivel így a fejlődési ráta alacsony marad, továbbra is csökken a csúcsértelmiségiek elhelyezkedési lehetősége, ami még jobban csökkenti majd a fejlődési mutatót, egy ördögi kört alakítva ki, amiből nagyon nehéz kiutat találni.

Ha nem változik meg a beruházások, főként a külföldi beruházások jellege, csak a szakképzetlen munkaerő iránti kereslet marad relatíve magas. Ezen a kategórián belül, a rendelkezésre álló munkaerő csökkenésével, öt éven belül a reális munkanélküliségi ráta a természetes munkanélküliség szintjére csökkenhet.

A megyei tanfelügyelőség, a kormányzati szervek és a gazdasági szféra reális párbeszéde hiányában nem szűkül az oktatás, szakképzés és a munkaerő-kereslet közötti szakadék.

Infrastruktúra

Az önkormányzatok jelentős erőfeszítése ellenére az infrastruktúra fejlődési üteme lassú, és alternatív finanszírozási lehetőségek megragadása nélkül az is marad.

Jelentős kihívást jelent az autópálya, amely nem érinti Kovászna megyét, de közvetlen közelében halad majd el. A majdani autópálya nemcsak lehetőség, de problémagerjesztő is lehet. Ha a megye 5–7 éven belül képes lesz az autópályára vezető útjait felújítani és arra, hogy jelentős gazdasági kapacitásokat (nemcsak termelőit, hanem kereskedelmit és szolgáltatóit is) telepítsen nyugati térségébe (Barót–Árapatak övezetébe), akkor az autópálya a gazdasági fellendülés fontos tényezője lesz. Másként, ha a megye nem lesz képes ezeket a beruházásokat elvégezni, az autópálya az erőforrásokat, a tőkét, és ... az aktív népeiséget fogja elszívni Brassó irányába.

A falvak közművesítésének lassú üteme egyre jobban veszélyezteti a vidéki lakosság egészségét, és megnehezíti a gazdasági tevékenységek skálájának kiszélesítését.

A két ipari park létesítése és működtetése (esetleg még más ipari parkoké is) nagyszerű lehetőséget jelenthet az önkormányzatok számára saját gazdaságfejlesztési politikájuk érvényesítésére. Az ipari parkok (is) azt a szűrőt jelenthetik az önkormányzatok kezében, amely alkalmas a kívánatos vagy kevésbé kívánatos beruházások szelektálására, és amire az önkormányzatoknak másként nincs lehetősége (például differenciált adóztatás, illeték-mentességek stb.).

Nem fog spontánul, az önkormányzatok átgondolt beavatkozása nélkül megszületni a kutatási-fejlesztési infrastruktúra, aminek hiányában a megye általános fejlődési dinamikája alacsony szinten marad.

Az erőforrások felhasználása

A legfontosabb, hasznosított erőforrás az olcsó munkaerő marad.

A hidrotechnikai, hidrogeológiai beavatkozások, talajjavítási munkálatok elmulasztásával, a vegyszerek, műtrágyák meggondolatlan használata, valamint a nem racionális mezőgazdálkodás miatt is (monokulturális – burgonya) a termőföldek állapota tovább romlik.

Továbbra is kihasználatlanul, vagy gyengén kihasználtan marad számtalan értékes természeti kincs: ásványok (kvarcos homok, diatomit, hóálló

agyag, festékföld, travertin, bentonit, opálok stb.), de az újraképződők is (erdei gyümölcs, gombák, borvizek, mofetták stb.).

A cégek versenyképessége

A háromszéki cégek gazdasági teljesítőképessége, stabilitása, versenyképessége az országos átlaghoz hasonló, de kissé alatta marad. Ezek a mutatók megye szinten növekedést jeleznek, és 5 év távlatában el kellene érniük az országos átlagértékek szintjét.

Továbbra is csökken majd a működő cégek száma, párhuzamosan a „versenyben maradtak” megerősödésével, ami az életképes cégek versenyképességének és stabilitásának jelentős növekedéséhez vezet. Valószínű, ez a jelenség 2007–2010 között, illetve Románia EU-s csatlakozásával következtében felerősödik, ami a háromszéki vállalkozásokat egy jóval erősebb mezőnybe kényszeríti, és természetesen magasabb követelményeket állít eléjük.

A cégek versenyképességének növekedése az üzleti forgalom jelentős növekedésében is megmutatkozik majd, mind megyei szinten, mind az egyes cégek szintjén. A munkatermelékenység és a profit rátája nő, eléri, esetleg meg is haladja az országos átlagot.

Turizmus

Ez az ágazat, az önkormányzat odafigyelésének köszönhetően, az 1990-1998 közötti hanyatlás után fejlődésnek indult.

A turistaforgalom, bár eléggé lassan, de növekedést jelez. A vendégéjszakák száma a turistaforgalommal párhuzamosan lassan növekedésnek indul. Az átlagos tartózkodási idő az első években, 8 nap körül állandósul. Miután „nem balneáris” ágazatokban megnövekszik a turistaforgalom, az átlagos tartózkodási idő csökkenni kezd (a fürdőhelyeken az átlagos tartózkodási idő 14 nap, míg a panziókban megközelítőleg 3 nap), de anélkül, hogy negatívan befolyásolná a megye turisztikai tevékenységének volumenjét.

A gyógyturizmus vezető szerepét a megye turisztikai életében egyre inkább visszaszorítják más ágazatok, mint például a falusi, a kulturális, vagy az üzleti turizmus.

Megmarad az idényciklusok között a nagy szakadék. A háromszéki turizmus, a téli turizmus hatalmas potenciálja ellenére, egyidényű, a nyári évszakra korlátozódó marad.

A piacszegmensek nagyon lassú ütemben szélesednek ki. A háromszéki turizmus szolgáltatásainak igénylője továbbra is a két fő szegmens marad: a nyugdíjas réteg és a magyarországi látogatók.

A szolgáltatások skálájának kiszélesítése nélkül az átlagos tartózkodási idő a nem gyógyturizmust képviselő ágazatokban csak kevésbé és nagyon lassan növekedik.

A környezet állapota

A levegő minősége, a szennyező ipar hiányában, továbbra is jó és nagyon jó marad.

A talaj minősége tovább romlik az eróziók, elmozdítások és a szennyezettség miatt.

A felszíni vizek – leszámítva a baleseteket és a törvénytelen, nem természetes szennyezést – tiszták maradnak (a megengedett felső határ alatti szennyezettséggel).

Hangsúlyozódik a talajvizek nitráttal és nitráttal, valamint szerves anyagokkal való szennyezettsége, főként vidéken, ahol nincs csatornázás, és megoldatlan szennyvízderítés. A nitrát-mérgezőes megbetegedések veszélye évről évre jelentősen nő.

Kovácsna megye fejlesztésének lehetséges forgatókönyvei

Fejlesztési központok forgatókönyve

Ez a forgatókönyv az erőforrások maximális gazdasági hasznosítására és rövidtávú legnagyobb haszon elérésére alapoz.

Forgatókönyvünk alapján az elsőrendű prioritás a gazdasági szerkezetváltás okozta társadalmi problémák kezelése: a magas munkanélküliségi ráta, az alacsony bérek, a városról vidékre, valamint a megyéből (általában külföldre) való elvándorlás, alacsony költségvetési bevételek, tehát nem kielégítő szociális szolgáltatások, és az általános fejlődés lassú irama stb.

E forgatókönyvnek a megvalósítása azt feltételezi, hogy a legtöbb erőfeszítés, és pénzforrás a vállalkozás-kezdeményszerző és -fejlesztő infrastruktúra elsősorban az ipari parkok és inkubátorházak kiépítésére irányuljon, páruzámosan ezek népszerűsítésével, a tőke vonzása érdekében.

Az európai tapasztalat azt mutatja, hogy a befektetők számára ebben az esetben az a vonzó, ha rendelkezésre áll:

- a termeléshez szükséges infrastruktúra;
- bizonyos adókedvezmények;
- munkaerő (nem föltétlenül képzett).

A termeléshez szükséges erőforrások, nyersanyag, vagy köztes termékek megléte nem alapvető feltétel.

A forgatókönyv életbe ültetésének egyszerű esetében, megkeresendő bármely befektető; aki hajlandó vállalkozást indítani és munkahelyeket teremteni.

Ha az ipari parkok adminisztrálása hozzáértéssel történik, és sikeres a népszerűsítési politika, ezek az ipari parkok a működő-tőke vonzási központjaivá, gazdaságfejlesztő központokká válnak.

Mégis, ezen ipari parkoknak létesítése jelentős beruházást igényel, a közeljövőben Kovászna megyének egyetlen ipari parknak a létesítésére van reális lehetősége, éspedig az *Eszak-Sepsiszentgyörgy Ipari Park* létrehozatalával. Bár a szükséges infrastruktúra közelében helyezkedik el (ipari vasútvonal, nemzeti út, gázvezeték, elektromos hálózat, víz- és szennyvízelvezető vezetékek, mégis az ezekre való rákapcsolódás mintegy 5 millió Eurós beruházást igényel.

Azért részleteztük ennyire ezeket a szempontokat, hogy felhívhassuk a figyelmet: az ipari parkok csak ott jelentenek reális megoldást, ahol létezik megfelelő infrastruktúra, valamint rendelkezésre áll a munkaerő, azaz városok esetében vagy azok közvetlen közelében.

Előnyök

Bár jelentős beruházásokat igényel, ezek értéke elenyésző a többi forgatókönyv életbe ültetéséhez szükséges beruházások mellett:

- megfékezi a városi népesség elvándorlását, sőt meg is fordíthatja a nemzetközi trend irányában, a vidékről a város felé;
 - növeli a lakosság foglalkoztatottságát, csökkenti a munkanélküliséget
 - jelentősen növeli a megye gazdasági teljesítőképességét.
- ... és ami talán a legfontosabb, hatása majdnem azonnali.

Hátrányok

Növeli a vidéki és városi települések közötti eltérést. Sok falu fejlődési távlatok nélkül marad. Kihangsúlyozódik az elszigetelt falusi településeken az elöregedési és elnéptelenedési folyamat.

Az egyetlen felhasznált helyi erőforrás (majdnem minden esetben) a munkaerő. Nem eredményezi a helyi erőforrások magas fokú értékesítését.

Felmerül annak a lehetősége, hogy a befektetések lohn típusúak legyenek, csak laza kötődéssel a helyi gazdasági, vagy társadalmi szerkezethez.

Nem alakul ki megyespecifikum, a gazdasági szerkezet laza, váltakozó marad.

És ami a legfontosabb: a gazdasági fellendülés, ha fel is gyorsul, de mivel nem eléggé megalapozott, megtörténhet, hogy rövid távú lesz.

Természetesen, az ipari park a befektetési típusok szűrésének a lehetőségét is kínálja (pl. agráripari, vagy technológiai park), megadva az önkormányzat számára a lehetőséget, hogy maga válassza ki a beruházások típusát, formáját, tehát annak lehetőségét, hogy saját gazdaságfejlesztési politikájával éljen.

Ebben az esetben gyakorlatilag érvénytelenekké válnak a felsorolt hátrányok, kivéve az elsőt a vidéki és a városi települések közötti szakadék elmélyülését.

Valamit valamiért. Az irányított fejlődés nagy eséllyel válhat tartóssá, ám lassúbb, és a hatásai később jelentkeznek.

A fejlesztési övezetek forgatókönyve

Ez a forgatókönyv azon övezetek fejlesztéséhez szükséges alapok megteremtésére épül, melyek külső, vagy specifikusan helyi, akár endemikus opportunitások révén, az egész megyére kiható gazdaság) fejlődés komoly feltételeivel bírnak (például a megye nyugati részén, az Olt völgye – a majdani autópálya miatt, vagy Kovászna város környéke a sajátos természeti feltételek miatt stb.).

A forgatókönyv azt feltételezi, hogy a pénzforrások és az erőfeszítések az ezekhez az övezetekhez vezető utakra, az e térségekben fekvő települések közművesítésére, valamint a területrendezési tervek övezet-specifikussá tételére irányuljanak.

Ennek a forgatókönyvnek az előnyeit a következőképpen foglalhatjuk össze:

- a fejlődés pozitív hatása több települést, nagyobb térséget érint;
- nagyobb a tágabb térség fejlődéséből származó, az egész megyére kiható haszon;
- egy olyan opportunitás értékesítődik, amely másként az egész megye számára csupán egy ki nem használt lehetőség maradna;
- a kezdeményezett vállalkozások mélyebb gyökerűek, maradandóbbak – nem lehet költöztetni őket, mivel csak ott létezik a szükséges feltételek összessége;
- több erőforrás értékesítődik;
- az új vállalkozások jobban kötődnek a helyi gazdasághoz és társadalomhoz, a multiplikátor hatás jelentősebb;
- az illető övezeten belül lecsökken a vidéki és városi települések közötti eltérés.

Másrészt a nyilvánvaló előnyök mellett, bizonyos hátrányok is számolnunk kell, mint:

- az első forgatókönyvnél jelentősebb beruházásokat igényel;
- a hatások többet váratnak magukra;
- mivel a fejlődés több feltételhez kötött (de több támasztekton is áll!) a befektetés/jövedelem arányának, a gazdasági és társadalmi kihatásoknak az analízisei kevésbé pontosak, tehát a vállalandó kockázat nagyobb;
- a hatások az illető övezeten kívüli településekre elenyészők.

A vidék fejlesztésének forgatókönyve

Ez a forgatókönyv, középtávon Kovászna megye számára a legsúlyosabb gondot jelentő, a mezőgazdaság problémájának helyi kezelését tűzte ki célul.

Bár az uniós csatlakozás az egyetlen járható út Románia számára, a csatlakozásnak nemcsak pozitív oldala van, az Európai Unió nem az „ígéret földje”. A csatlakozás a közösségi aquis, a normák, a szabadpiaci szabályok elfogadását is jelenti.

A csatlakozás szempontjából Románia – és Kovászna megye – legproblémásabb gazdasági ágazata a mezőgazdaság. Az Európai Unióban az népesség mintegy 5 százalékát foglalkoztatja a mezőgazdaság, amely jelentős többletet termel (uniós és nemzeti alapok léteznek a közösségi termelők támogatására azért, hogy... ne termeljenek!).

Kovászna megyében a hivatalos adatok szerint a népesség mintegy 35 százaléka dolgozik a mezőgazdaságban (a reális érték elérheti az 50 százalékot), és mégis a megye több mezőgazdasági terméket importál, mint amennyit kivisz (4–4,5 millió USD értékben több élő állatot, és állati terméket hoz be, növényi terméket pedig mintegy 0,75 millió USD értékben, míg élelmiszert, italt és dohányipari terméket 2–2,5 millió USD² értékben), így mezőgazdasági külkereskedelmi mérlege, –7,5 millió USD/ év, tehát negatív.

Természetesen ezek a tények az eredménytelenségre, a háromszéki mezőgazdaság nagyon alacsony teljesítőképességére figyelmeztetnek, amely a jelenlegi szerkezettel és technológiával az EU-ban versenyképtelen lesz.

Az Európai Unió tisztában van a román mezőgazdaság leromlott állapotával, és megoldása is van a probléma orvoslására. De az uniós megoldás fájdalmas lesz. A Románia és az Európai Unió által aláírt, 2007-2013-ra szóló, többéves támogatási tervben országunknak el kellett fogadnia a Közöségi Agrárpolitika (CAP) egyik, nagyon előnytelen előírását: a román termelők (akár a többi, 2004-ben és azután csatlakozó országnak a termelői) a 15, már

² Kovászna Megyei Statisztikai Igazgatóság

uniós tagország termelőinek juttatott területalapú támogatás csupán 25 százalékában részesülnek. Az Európai Bizottság magyarázata egyszerű: „*Más-ként nem létezik a megfelelő motiváció a mezőgazdaság szerkezeti átalakítására*³”. Igaz, hogy a támogatás mértéke évente 5 százalékkal nő majd, és a csatlakozás utáni 6. évtől még nagyobb mértékben, hogy tíz év alatt elérje a nyugat-európai termelőknek juttatott támogatás értékét. De mit takar az unió e stratégiája? Hogy tíz év alatt Romániának át kell alakítania mezőgazdaságát az európai modell szerint. Az átalakítás egyik eredményeként a mezőgazdaságban foglalkoztatottak részarányának az európai szintre, vagy legalább ezt megközelítőre kell csökkennie, ami Kovászna megye szintjén mintegy 25.000 személy munkanélkülivé válását eredményezi!

Milyen megoldása van a megyének e személyek számára? Csak két lehetőség van:

– olyan gazdasági ágazatokat hozni létre a városokban, amelyek leszívják a vidéki munkaerőt, tehát a megye újabb iparosításával próbálkozni (a fejlesztési központok forgatókönyvének extrém végrehajtása);

– vidéken hozni létre munkahelyteremtő ágazatokat.

Az első lehetőséget hosszan kifejtettük az első alternatívánál, a továbbiakban csakis a második lehetőséggel foglalkozunk: a vidék gazdasági fejlesztésével.

Milyen ágazatok hozhatók létre a mezőgazdaság alternatívájaként?

A *falusi turizmus* életképes alternatívának tűnik. De a legoptimistább előrejelzések szerint is, tíz éven belül a falusi panziók elszállásolási kapacitása haladja meg a 3000–3200 helyet, mintegy 300 panzióra leosztva. Ilyen körülmények között, ha minden panzió a legütőképesebb turisztikai egységek paraméterein működik is, csak 300-ra tehető azon családok száma, amelyeket e tevékenység eltart. Tehát a falusi turizmusnak messze nincsenek akkora kapacitásai, hogy a felszabaduló munkaerőt mind lekötthesse.

A *mezőgazdasági termelés skálájának kiszélesítése*, a sok munkaerőt igénylő, nehezen gépesíthető fajták termesztése elfogadható eljárásnak tűnik. Nem tudjuk mennyire értékesíthetők ezek a termékek, milyen lehetőségekkel rendelkezünk. Ezekre a kérdésekre Kovászna megye vidékfejlesztési szektorstratégiájának kell választ adnia.

A *mezőgazdasági termékek helyi, elsődleges feldolgozása és a többi, eddig nem azonosított erőforrás hasznosítása*, tehát egy vidéki kisipar létrehozása, valószínű a legvonzóbb lehetőség. Tulajdonképpen erre támaszkodik a stratégia harmadik alternatívája.

³ www.infoeuropa.ro

Ennek az alternatívának, azon túl, hogy a vidék életbevágó problémájára ad választ, még néhány jelentős előnye van:

- biztosítja a megye egészségének harmonikus fejlődését;
- nem befolyásolja agresszíven a spontán demográfiai alakulást;
- elősegíti az értelmiségiek vidék felé való áramlását;
- elősegíti a falusi környezet szellemiségének megőrzését;
- biztosítja a vidék fejlődését és csökkenti a város és falu közötti fejlődési eltéréseket;

– a kezdeményezett vállalkozások, mivel a helyi erőforrásokhoz kötöttek, maradandóak.

Ezen alternatíva hátrányai a következők:

- a három alternatíva közül a legköltségesebb;
- az önkormányzati beruházások gazdasági jövedelmezősége kisebb, mint a másik két alternatíva esetében (legalábbis rövidtávon);
- hatásai hosszú távon válnak érezhetővé.

Zárszó helyett

Itt megállunk az alternatívák felsorolásában. Hármat javasoltunk: a fejlesztési központok, a fejlesztési övezetek, valamint a vidék fejlesztésének alternatíváját. Kiderült, hogy mindhárom megoldást ad bizonyos problémákra, de ugyanakkor újabbakat gerjeszt. Ám az elkerülhetetlen „mellékhatások” ellenére, bármelyik a megye gazdasági és társadalmi helyzetének javulásához vezet.

A gyakorlatban ritkán történik meg, hogy egyetlen alternatívát alkalmazzanak. Általában különböző forogatókönyvek elemeit kombinálják abban a tervzetben, amit *(ön)kormányzati programnak* nevezünk.

Ez a tanulmány megpróbált kiindulási alapot nyújtani ennek a programnak az elkészítéséhez, amely lehet, majd megpróbálja néhány elemét gyakorlatba ültetni. Ha sikerül, és négy vagy tíz év múlva Kovászna megye helyzete érzékelhetően jobb lesz, mint ma, akkor, s csakis akkor, munkánk nem volt hiábavaló.